

Samenvatting onderzoek berichtgeving NRC Handelsblad over de Gaza Oorlog, december 2008 - januari 2009

Dit is de samenvatting van een onderzoek naar de berichtgeving in NRC Handelsblad over Israël en de Palestijnen gedurende de Gaza Oorlog (ook wel: Operatie Cast Lead) in december 2008 en januari 2009.

Staat het conflict tussen Israël en de Palestijnen normaliter al zeer in de belangstelling, tijdens de Gaza Oorlog was dit in nog grotere mate het geval. Deze oorlog bracht ontzettend veel emoties teweeg, leidde tot demonstraties, heftige discussies, antisemitische incidenten en zelfs een oproep tot boycot van enkele supermarkten. Dit maakt het enerzijds lastiger voor de media om zelf genoeg afstand te bewaren om neutraal te kunnen berichten, anderzijds is dat des te belangrijker. Partijdige, onjuiste en suggestieve berichtgeving kan immers de emoties verder aanwakkeren en leiden tot meer polarisatie. Waar de krant nooit om wille van de lieve vrede feiten mag verdoezelen, moet zij er in zo'n geval extra waakzaam voor zijn niet mee te gaan in de propaganda of sentimenten van een van beide kanten.

Dit onderzoek sluit aan op een onderzoek naar de berichtgeving in NRC Handelsblad over het Israëlijsch-Palestijns conflict tijdens een eerdere periode, namelijk november 2007- januari 2008, en heeft mede tot doel na te gaan of de berichtgeving sindsdien is veranderd, en zo ja, in welk opzicht.

Opzet

Voor dit onderzoek zijn alle artikelen uit de periode van het Gaza offensief (27 december - 18 januari), de week daaraan voorafgaand en de twee weken daarna getoetst aan een aantal criteria. Daarnaast is ook naar de berichtgeving over het conflict in de periode erna gekeken. Er was toen veel aandacht voor diverse onderzoeken, onthullingen en rapporten over (vermeende) oorlogsmisdaden door Israël voor de verkiezingen in Israël en het beleid van de nieuwe regering wat betreft de nederzettingen.

De artikelen zijn, evenals in het eerdere onderzoek, beoordeeld op grond van een aantal criteria: wie komen er aan het woord, welke bronnen worden er gebruikt, wiens perspectief wordt vooral gegeven, wordt wederhoor toegepast, wordt alle relevante informatie en context gegeven, staan er ongefundeerde of suggestieve opmerkingen in, komen er onjuistheden in voor en is het taalgebruik neutraal?

In grote lijnen zijn de artikelen als volgt geclassificeerd:

- * Neutraal: geen suggestief taalgebruik, eenzijdig bronnengebruik of context, en geen feitelijke onjuistheden; of één lichte kleuring in een verder evenwichtig artikel.
- * Licht gekleurd: een of twee duidelijke gevallen van suggestief taalgebruik, eenzijdig bronnengebruik, feitelijke onjuistheden, etc. Soms vielen ook artikelen met drie minpunten nog in deze categorie, als de algemene toon van het artikel daartoe aanleiding gaf.
- * Gekleurd: meerdere gevallen van suggestief taalgebruik, eenzijdig bronnengebruik, ontbrekende context etcetera, zodat het artikel een duidelijk vertekend beeld geeft van het gebeurde en van de posities van één der partijen.
- * Sterk gekleurd: artikelen vol met vertekeningen, eenzijdig en suggestief taalgebruik, en beschuldigingen tegen één partij, zonder ook de visie of een weerwoord van die partij weer te geven. Overwegend waren dit opinie artikelen van bekende pro-Palestijnse activisten als Gretta Duisenberg, Rami Khouri en Mohammed Benzakour, reportages uit de Gazastrook gevuld met beschuldigingen tegen Israël en suggestieve beschrijvingen, en interviews met Palestijnen of hun sympathisanten, waarbij de interviewer geen kritische vragen stelde of hun antwoorden of beschuldigingen niet in twijfel trok.

De berichtgeving is ook getoetst aan de eigen journalistieke maatstaven van NRC Handelsblad, waarin diversiteit van meningen en ideeën en de scheiding van feiten en de visie van de krant centrale elementen vormen, en aan algemene journalistieke principes zoals hoor en wederhoor en gebruik van alle beschikbare relevante bronnen.

Resultaten

Van de 124 artikelen over het conflict in de onderzochte periode waren er 31 neutraal, 25 licht gekleurd ten voordele van de Palestijnen, 52 gekleurd ten voordele van de Palestijnen, 14 sterk gekleurd ten voordele van de Palestijnen, en 2 gekleurd ten voordele van Israël. Twee artikelen die niet over het conflict handelden, alsmede 8 ingezonden brieven en enkele cartoons over het conflict, zijn wel in de lijst opgenomen maar die niet meegeteld in de score. De brieven hielden elkaar qua stellingname ongeveer in evenwicht.

Aangezien maar twee artikelen, een column van Afshin Ellian en een interview met Rabijn Evers, als pro-Israël gekwalificeerd kunnen worden, wordt voor het overige met 'gekleurd' altijd gekleurd ten voordele van de Palestijnen c.q. ten nadele van Israël bedoeld.

In tabelvorm zijn de resultaten als volgt:

Tabel krantenartikelen met eindkwalificaties (periode Gaza Oorlog 2008-2009)	neutraal	licht gekleurd ten voordele van Palestijnen en/of ten nadele van Israël	gekleurd ten voordele van Palestijnen en/of ten nadele van Israël	sterk gekleurd ten voordele van Palestijnen en/of ten nadele van Israël	gekleurd ten voordele van Israël en/of ten nadele van Palestijnen
53 nieuws	20	15	15	3	
31 achtergrond	7	7	15	2	
6 nieuwsanalyses			6		
7 reportages			5	2	
11 interviews	2	1	4	3	1 (licht)
5 hoofdredactionele commentaren		1	4		
9 opiniestukken	2	1	1	4	1 (gekleurd)
2 boekrecensies			2		
Totaal 124 artikelen	31	25	52	14	2

Uit deze tabel is af te leiden dat van de nieuwsartikelen 38% neutraal waren, 28% licht gekleurd, 28% gekleurd en 6% sterk gekleurd.

Van de achtergrondartikelen (achtergrond, reportages, nieuwsanalyses en interviews) was 16% neutraal, 15% licht gekleurd, 55% gekleurd en 13% sterk gekleurd ten nadele van Israël en 2% licht gekleurd ten voordele van Israël.

Van de opiniestukken (inclusief hoofdredactionele commentaren en boekrecensies) was 12,5% neutraal, 12,5% licht gekleurd, 44% gekleurd en 25% sterk gekleurd ten nadele van Israël en 6% gekleurd ten voordele van Israël.

In de berichtgeving lag de nadruk sterk op het Israëlische geweld en de gevolgen daarvan voor de Palestijnen. Hoewel de schaal van dit geweld dat enigszins rechtvaardigt, zijn de raketten van Hamas die daar mede een oorzaak van waren nagenoeg onzichtbaar, en komen we niet te weten dat ook in Israël de scholen en andere openbare instellingen in een gebied waar een miljoen mensen wonen waren gesloten. Vaak wordt de indruk gewekt dat Israël lukraak op alles schoot wat los en vast zit, en het doel van de operatie vooral was om - na de mislukte oorlog tegen Hezbollah in 2006 - weer even goed duidelijk te maken wie hier het sterkst is. Met name in de opiniestukken - bijna allemaal zeer gekleurd - alsook in interviews en achtergrondreportages, komt dit sterk naar voren.

Aantijgingen tegen Israël worden nooit van relativerend commentaar of informatie van de andere kant voorzien, en er wordt zelden wederhoor toegepast. Wanneer Israël's positie wordt weergegeven, is dat vaak kort en in afstandelijke bewoordingen ('zou', 'volgens Israël'), terwijl de positie van Hamas, Palestijnse organisaties of de VN minder gereserveerd wordt weergegeven.

Vooraf Palestijnen komen aan het woord. Dit zijn vaak gewone Palestijnen, maar ook meermaals woordvoerders van Hamas of de Qassam Brigades, de militaire vleugel van Hamas. 'Gewone' Israëlische burgers of soldaten komen nagenoeg nooit aan het woord; de Israëli's die NRC aan het woord laat zijn bijna allemaal critici van het offensief (en van Israël überhaupt) en een enkele keer juist zeer militante en religieuze voorstanders van Israël's militaire optreden. Bijna alle reportages zijn gemaakt vanuit Palestijns gebied of gaan over de Palestijnen en hun lijden. De reportages vanuit Israël zijn juist kritisch tegenover Israël, en gaan bijvoorbeeld over de zogenaamd zo gelijke media campagne van Israël of laten Israëlische critici van de oorlog aan het woord. In slechts één artikel komt een inwoner van Ashdod even aan het woord die bijna door een raket is getroffen, waarna de correspondent met critici van het offensief spreekt. Inwoners van het al acht jaar geteisterde Sderot lijken voor de NRC niet te bestaan. We komen dan ook niets te weten over hun angsten, over de dagelijkse raketbeschietingen en de impact daarvan op Israël, op de gemeenschappen die daar al jaren onder gebukt gaan, en de angst van anderen ook daartoe te zullen gaan behoren.

Evenals in de eerdere onderzochte periode blijven de raketbeschietingen op Israël altijd algemeen, en worden ze in een zin afgedaan, terwijl de aanvallen op Gaza uitgebreid worden verslagen, met citaten van Palestijnen en hulpverleners die ter plekke zijn. Ook worden bepaalde zinsneden en informatie, vooral in de nieuwsberichten van de grote persbureaus, eindeloos herhaald: elke dag wordt weer het aantal doden dat in totaal is gevallen genoemd, inclusief burgers en kinderen (nooit: 'waarvan zeker 50% strijders'). Bijna altijd worden 'Palestijnse medische bronnen' als bron opgevoerd, evenals de VN. Wie dat precies zijn, hoe zij aan hun cijfers komen en hoe betrouwbaar zij zijn, wordt nergens vermeld of verantwoord. Israëlische bronnen worden zelden gegeven; een enkele keer vermeldt men dat volgens Israël een veel hoger aantal Hamas strijders is omgekomen. De beschieting van de UNRWA school in Jabalya op 6 januari wordt meermaals genoemd met de verklaring van VN woordvoerder Guinness dat Israël's bewering dat men van daaruit werd beschoten niet klopt, en ook de Israëlische blokkade van Gaza wordt steeds weer gemeld, voor het geval mensen nog niet wisten dat Israël de grenzen grotendeels gesloten houdt. Ook wat betreft de Israëlische verkiezingen in februari en het nederzettingenbeleid van de nieuwe regering wordt veel herhaald. Zo wordt tot vervelends toe herhaald dat minister Lieberman extreem-rechts is en over de Egyptische president Mubarak gezegd heeft dat hij naar de hel kan lopen, en valselyk geclaimd dat hij alle Arabieren uit Israël wil deporteren.

Voorbeelden van suggestieve beweringen en onjuistheden

In "Een oorlog verslaan ver van het front" (nr. 56), citeert Guus Valk een collega journalist: "De Israëlische hasbara is zo goed ontwikkeld, schrijft de voormalige Economist-correspondent Gideon Lichfield vandaag in de krant Ha'aretz, dat de woordvoerders de achterpoten van een ezel af kunnen praten om hem vervolgens de hora te laten dansen."

"Om de inconsistentie van Obama's opstelling te zien, is geen diepgaande research nodig. Na de aanslagen in het Indiase Mumbai voelde Obama geen enkel beletsel zijn afkeuring van de terreuracties uit te spreken" (nr. 40, "Obama zwijgt over oorlog Gaza en laat crisis aan Bush"). In dit artikel hekelen twee deskundigen uit de VS onder andere het feit dat Obama zich niet meer met de crisis in Gaza bemoeit, en met name nalaat zijn afkeuring over Israël uit te spreken. De vergelijking met Mumbai is smakeloos en zelfs kwetsend. In Mumbai doodden terroristen bewust en zonder enige aanleiding een groot aantal onschuldige burgers, waaronder verschillende leden van de Joodse Chabad beweging. Israël vocht in Gaza tegen een beweging die al acht jaar lang raketten op

haar grondgebied afschiet, en honderden (zelfmoord)aanslagen heeft gepleegd. Door de interviewer wordt hier geen kritische opmerking over gemaakt.

"Hamapolitici leggen niet langer de nadruk op vernietiging van Israël, maar praten over bestrijding van corruptie (...). Bovendien stelde de beweging een paar jaar geleden dat Israël zich moet terugtrekken uit de in 1967 bezette gebieden - een impliciete erkenning van het bestaansrecht van Israël" (nr. 23, " Hamas allang niet meer van boven geleid").

Dit is niet alleen suggestief maar ook onjuist. Het vergt nogal wat creativiteit om een uitspraak van jaren geleden dat Israël zich uit de bezette gebieden moet terugtrekken als bewijs van erkenning van Israël te interpreteren. Er staan bovendien tientallen uitspraken tegenover, van jaren geleden en van zeer recent, waarin erkenning van Israël expliciet wordt uitgesloten.

"Het Palestijnse volk heeft 60 jaar lang de reeks ontberingen doorstaan, van verbanning tot armoede, van bombardementen tot discriminatie, maar is nooit in de valkuil getrapt van elkaar vermoorden" (nr. 25, "Palestijnse psychiater over de 'sociale vergiftiging'") Ook Khouri verwoordt een vergelijkbaar sentiment wanneer hij stelt dat Israël van 'een grotendeels volgzaam bevolking' een 'kweekvijver van zelfmoordterroristen en bommengooiers' heeft gemaakt.

Dat is pertinent onjuist: al in de jaren 30, tijdens de grote Arabische opstand in Palestina, moordde de radicale Husseini clan de gematigdere Nusseibeh en Nashashibi clans uit. Bovendien ging aan deze 'ontberingen' veelvuldig geweld tegen de Joodse gemeenschap in Palestina vooraf, en hebben de Palestijnen in de 60 jaar die erop volgden ook steeds geweld tegen Israël gebruikt/aanslagen in Israël gepleegd, van vliegtuigkapingen tot bomaanslagen en het leggen van explosieven.

Door de diverse geïnterviewden werd van alles beweerd dat niet werd gecheckt en soms duidelijk onjuist was. Zo werd Zeev Jabotinski als een *mainstream* zionist neergezet en zijn leer van de IJzeren Muur als officiële Israëlische leer. Ook werd meermaals beweerd dat Israël met de militaire operatie niets is opgeschoten, en gesuggereerd dat vooral burgers het slachtoffer waren, terwijl Israël toch een behoorlijke klap heeft toegebracht aan de militaire infrastructuur en de wapenvoorraden en -werkplaatsen van Hamas.

Omissies

De verantwoordelijkheid voor de vele burgerdoden en de grote schaal van de verwoestingen wordt geheel bij Israël gelegd, niet bij Hamas. In het algemeen worden de Palestijnen erg passief neergezet, ze doen eigenlijk niet veel behalve proberen te overleven. Ze zijn de hulpeloze slachtoffers van een wreed en oppermachtig Israël, dat zich van niets en niemand wat aantrekt. De krant geeft bijna uitsluitend het Palestijnse narratief, hun angsten, wanhoop, woede en onmacht, en zelden de angsten, woede en frustraties van Israëls kant. Door het ontbreken van wederhoor of relativering van het Palestijnse verhaal, of van een objectieve weergave van de Israëlische posities en beweegredenen, lijkt het vaak alsof Israël zomaar, zonder enige redenen, dit of dat bombardeerde, uit pure wreedheid, onverschilligheid, of waarom dan ook.

Het vele Israëlische bronnenmateriaal over hoe Hamas civiele gebouwen gebruikte in haar strijd, zich tussen burgers verschool, kinderen inzette in de strijd, hulpgoederen stal, ambulancepersoneel dwong Hamas strijders te vervoeren, burgers niet liet vertrekken uit bepaalde gebieden etc. wordt door NRC genegeerd; wanneer dit al kort wordt vermeld, wordt het direct afgedaan als Israëlische propaganda en dus ongeloofwaardig. NRC had dergelijk materiaal serieus moeten nemen en bespreken, en tegenover de claims van de VN en Palestijnse bronnen moeten zetten.

NRC negeerde doelstelling en tactiek van Hamas, en de steun die zij krijgt van Hezbollah, Syrië en Iran. Extremistische uitspraken, dreigementen en een ideologie van martelarenschap overgoten met een antisemitisch sausje, NRC besteedt er geen aandacht aan. Hamasleider Nizar Rayan, door Israël gedood in een luchtaanval op 1 januari, noemde de Joden een '*cursed people*', door Allah veranderd

in apen en varkens en dat continu door Allah wordt gestraft voor haar zonden. Waarom onthoudt NRC dit haar lezers?

Ook negeerde NRC de angst van Israël voor de Iraanse dreiging, en de smokkel van steeds betere wapens uit Iran naar de Gazastrook. Men suggereert dat de smokkeltunnels vooral voor (noodzakelijke) goederen worden gebruikt, en de wapensmokkel wordt als een onbewezen Israëlische claim neergezet.

Terwijl de blokkade van de Gazastrook meermaals wordt beschreven (en gehegeld), is er nauwelijks aandacht voor het feit dat Israël tijdens haar offensief dagelijks 100-150 vrachtwagens met hulpgoederen doorliet. Een enkele keer wordt van 'enkele tientallen' vrachtwagens gesproken, wat direct als veel te weinig wordt afgedaan, maar waarop die bewering is gebaseerd staat er niet bij. Meermaals wordt gemeld dat er veel en veel te weinig hulp binnenkomt en de dagelijkse gevechtspauzes die Israël in acht nam absoluut onvoldoende waren, maar het is toch redelijk uniek dat Israël dergelijke gevechtspauzes überhaupt inlaste, waar Hamas overigens dankbaar misbruik van maakte, maar daarover stond (veelzeggend genoeg) niets in de krant.

Volgens een bericht in Haaretz hielpen 120 Israëlische legerofficieren bij de coördinatie van hulp aan Palestijnse burgers, evacuatie uit gevaarlijke gebieden, etc. De NRC heeft ook dit niet vermeld.

Israëlische politiek

Terwijl Hamas gematigder wordt voorgesteld dan zij is, worden Israëlische partijen en politici juist hardlijniër voorgesteld. Israëlische leiders worden vooral geciteerd wanneer zij dreigende taal uiten, en de winst voor rechts tijdens de verkiezingen wordt breed uitgemeten. De nieuwe regering wordt in meerdere artikelen gehegeld, en zal volgens een hoofdredactioneel commentaar 'geen millimeter toegeven'. Ook Kadima en de arbeidspartij worden negatief neergezet, en Lieberman wordt consequent van het adjectief 'extreemrechts' voorzien. De aanvankelijke weigering van Netanjahoe om de tweestatenoplossing te accepteren wordt gehegeld, en wanneer hij overstag is wordt dit als 'semantiek' afgedaan omdat hij teveel voorwaarden zou stellen. Over de nederzettingenpolitiek en de voortgaande bouw verschijnen tientallen artikelen, terwijl over een vredesvoorstel dat voormalig premier Olmert aan Abbas heeft gedaan wordt gezwegen. Op 23 juni meldt de Haaretz dat Olmert Abbas 93% van de Westoever heeft aangeboden met een compensatie van 6%. Het is onacceptabel dat de NRC dit heeft genegeerd. Leiders van de Palestijnse Autoriteit (zoals Saeb Erekat in juni in een interview met een Jordaanse krant), hebben zelf aangegeven dit voorstel te hebben afgewezen en waarom.

Ook genegeerd wordt het feit dat Israël tientallen checkpoints en roadblocks heeft opgeruimd. Dit proces was al onder Olmert begonnen en werd onder Netanjahoe voortgezet. Pas eind juli verschijnt er een voorzichtig optimistisch artikel in de NRC over de grotere Palestijnse bewegingsvrijheid en beter lopende Palestijnse economie.

Opiniestukken en hoofdredactionele commentaren

In meer dan de helft van de nieuwsberichten wordt een gekleurd beeld gegeven van de oorlog, terwijl in de reportages, de interviews en andere achtergrondartikelen en analyses duidelijk een Palestijns perspectief domineert. De opiniestukken springen er echter uit en zijn het sterkst gekleurd, met maar liefst drie zeer eenzijdige en ook opruiende artikelen, van de Libanese journalist Rami Khouri ("Israël heeft weinig geleerd van 40 jaar geweld", nr. 12), van Mohammed Benzakour ("De wereld kan niet blijven wegkijken", nr. 34), en van Gretta Duisenberg en Jan Wijenberg ("Laat Israël zelf de rekening betalen", nr. 104). Zij zijn niet anders dan als een grote tirade tegen Israël te omschrijven, vol met suggestieve opmerkingen, insinuaties, onjuistheden en beledigingen aan het adres van Israël. Volgens Khouri zijn Israëli's 'verwaand', 'hoogmoedig', 'meedogenloos' en 'onoprecht' (in vredesonderhandelingen). Alles ligt alleen aan Israël, en alle Arabische geweld en extremisme is door Israël veroorzaakt. Israël wil het hele Midden-Oosten militair overheersen, en voert een politiek van 'uithongering, verstikking, kolonisatie, moord, mishandeling en terreurtactiek'

tegen de Palestijnen. Duisenberg en Wijenberg hebben het over de 'Israëlische staatsterreur', en zij beweren dat Israël uit puur sadisme steeds weer de boel kapot schiet in zowel Libanon als Gaza, waarna de internationale gemeenschap bereidwillig de beurs trekt. Volgens Benzakour komt Israël met haar wangedrag weg vanwege de Holocaust, zijn de raketten van Hamas slechts een wanhoopsactie, en wordt het tijd voor harde sancties tegen Israël. Op deze artikelen zijn geen tegenartikelen geplaatst.

De hoofdredactionele commentaren zijn alle vijf (in meer of mindere mate) eenzijdig, veroordelen vooral het Israëlische geweld terwijl de raketten en dubieuze tactieken van Hamas worden genegeerd en roepen op met Hamas te praten. Aan Hamas worden daarbij geen voorwaarden gesteld, en Israëls argumenten worden soms nogal laatdunkend afgedaan. Ook worden dubieuze beweringen gedaan als dat Israël burgerdoelen heeft aangevallen zonder enig militair oogmerk, en dat bij 'de beschieting van een school zeker 40 burgers zijn omgekomen' (dit was de VN school in Jabalya, en over het aantal (burger)doden zijn de meningen verdeeld; bovendien had Israël de school zelf niet beschoten). NRC beweerde voorts dat de pamfletten die Israël uitstrooide boven Gaza om de burgers te waarschuwen zinloos waren omdat ze toch nergens heen konden en hekelt het in haar ogen eenzijdig pro-Israëlische standpunt van de Nederlandse regering. Alleen het laatste hoofdredactionele commentaar (van na de oorlog) is wat gematigder van toon.

Vergelijking met eerder onderzoek

In vergelijking met het onderzoek over de eerdere periode lijkt er een lichte verbetering te zijn in de gekleurdeheid van de artikelen, maar harde conclusies kunnen op basis daarvan niet worden getrokken. Per artikelsoort zijn de aantallen te klein om er duidelijke uitspraken over te doen. Het tweede onderzoek betrof een veel kortere, en vanwege de Gaza Oorlog uitzonderlijke, periode. Ook zijn in het eerste onderzoek de scores van de artikelen op alle criteria in een schema verwerkt, terwijl ze in dit onderzoek globaler zijn bekeken. Verder verschenen in de tweede periode meer extreme opiniestukken (Gretta Duisenberg, Mohammed Benzakour), in vergelijking waarmee artikelen met een lichtere kleuring eerder redelijk overkwamen. Het is mogelijk dat daardoor berichten met slechts één of twee tendentieuze formuleringen eerder als neutraal zijn gekwalificeerd dan in het eerste onderzoek. Om conclusies te trekken over een duidelijke verandering in de berichtgeving zouden meer onderzoeken in meer, en vergelijkbare, periodes nodig zijn.

Het eerdere onderzoek betrof 79 artikelen over het conflict, het onderzoek rond de Gaza Oorlog telt 124 artikelen, dat is dus ruim de helft meer over een half zo lange periode (3 maanden tegenover 6 weken).

Van de nieuwsartikelen was in het eerste onderzoek 28% neutraal, nu is dat 38%. Het aantal licht gekleurde artikelen nam af van 33 naar 28% en het aantal gekleurde van 37 naar 28%; alleen het aantal sterk gekleurde nieuwsberichten steeg van 2 naar 6%. Het aantal neutrale achtergrondartikelen steeg van 11 naar 16%, licht gekleurd van 11 naar 15% en gekleurd van 54 naar 55%, maar sterk gekleurde achtergrondartikelen halveerden van 25 naar 13%, terwijl er nu ook 1 interview verscheen dat naar Israëls kant gekleurd was.

Het grootste verschil zit in de opinieartikelen: waren in het eerste onderzoek 4 van de 5 opinies gekleurd in het nadeel van Israël en de vijfde sterk gekleurd, het tweede onderzoek met 16 artikelen geeft een gevarieerder beeld: 25% was neutraal tot licht gekleurd, 44% gekleurd en 25% sterk gekleurd ten nadele van Israël, terwijl 6% (1 column) gekleurd was ten voordele van Israëls positie. Er waren naast de hoofdredactionele commentaren dit keer veel meer opinie artikelen, zowel van vaste columnisten als gastopinions.

Het resultaat blijft dat een grote meerderheid van de berichten in de NRC over het conflict onevenwichtig was, en door de veel uitvoeriger media-aandacht tijdens de Gaza Oorlog er dus ook veel méér gekleurde artikelen verschenen.

Vanwege de felle reacties en emoties die de oorlog ook in Nederland opriep ging een gedeelte van de berichtgeving hierover, en was er meer aandacht voor het beleid van de Nederlandse regering, de demonstraties en de 'import' van het conflict naar Nederland. Ook wat betreft deze onderwerpen was de NRC gekleurd: men vond de Nederlandse regering, die weigerde Israël te veroordelen maar haar wel tot meer voorzichtigheid maande en een staakt-het-vuren bepleitte, eenzijdig, men toonde begrip voor de woede van moslims en had weinig aandacht voor de vele antisemitische uitingen, bedreigingen en vernielingen. In analyses over de positie van de regering of de Nederlandse publieke opinie en de vele emoties rond de Gaza Oorlog kwam men meestal niet verder dan de bekende clichés dat het onderwerp gevoelig ligt vanwege de Holocaust, dat Nederlanders daarover nog steeds een schuldgevoel hebben, en dat met name de moslimgemeenschap zich identificeert met de Palestijnen. In de artikelen hierover kwamen overigens vooral weer critici van Israël aan het woord.

Propagandaoorlog

In een propaganda oorlog als deze moet de krant zeer terughoudend zijn in haar oordeel en voorzichtig in beschuldigingen naar een van beide partijen. Iedere bron, ook ogenschijnlijk neutrale bronnen als de VN of het Rode Kruis, dient met gepast wantrouwen te worden bejegend. Hoe komen zij aan hun informatie, met wie hebben zij vooral te maken, wat voor beeld krijgt men als gevolg daarvan? De krant had met name kritischer moeten zijn naar Palestijnse bronnen en de UNRWA, beide duidelijk partij in het conflict (UNRWA bestaat voor een groot deel uit Palestijnse vluchtelingen) en geen neutrale buitenstaanders. De krant moet juist de complexiteit van het conflict laten zien, het feit dat claims soms moeilijk te verifiëren zijn, dat het voor de journalist moeilijk kan zijn te achterhalen wat werkelijk is gebeurd en waarom. Naast het laten zien van de beperkingen van de journalist moet de krant zijn lezers ervoor behoeden te makkelijk partij te kiezen, en te snel te menen te weten hoe het zit, juist bij een conflict waarbij de emoties zo hoog oplopen en mensen zozeer de neiging hebben om partij te kiezen.

Helaas was er bij NRC van die voorzichtigheid weinig te merken, en werd Israël eenzijdig in de beklagdenbank gezet. Daarmee doet de krant niet alleen de waarheid en de complexiteit van het conflict geweld aan, maar draagt, onbedoeld, ook bij aan de polarisatie in Nederland. Met name de verhalen die suggereren dat Israël maar lukraak overal op schiet en expres alles kapot maakt, werken woede tegen Israël in de hand. Ook de stukken van Benzakour en Duisenberg en Wijenberg, met al hun superlatieven en aantijgingen van staatsterreur en grootschalig wangedrag, dragen aan deze woede en polarisatie bij.

Scheiding van feit en mening

Net als tijdens de eerder onderzochte periode valt ook nu op dat er een overvloed aan meningen, reportages, interviews en analyses (duiding) is en een gebrek aan neutrale, feitelijke achtergrondinformatie. Langere neutrale nieuws- en vooral achtergrondartikelen, die een zaak beschrijven zonder het nieuws te willen duiden of allerlei meningen en impressies te geven, waren zeldzaam.

Overigens gelden bovengenoemde zaken ook voor de periode na de Gaza Oorlog. Ook wat betreft de verkiezingen, de kritische rapporten over de Gaza Oorlog en Israëls conflict met de VS over het nederzettingenbeleid, wordt weinig neutrale achtergrondinformatie gegeven en wordt Israël vooral steeds als rechts, hardlijvig en anti-vrede voorgesteld.

NRC Handelsblad maakt volstrekt onvoldoende onderscheid tussen feiten en meningen, en uit de berichtgeving komen dan ook een paar duidelijke politieke opvattingen naar voren, zowel in de hoofdredactionele commentaren (waar dit geoorloofd is) als in de keuze van de opiniestukken en interviews en de toonzetting in achtergrondartikelen en analyses (waar dit niet past). Hieronder een paar van de opvattingen die de NRC blijkens haar artikelen toegedaan is:

Israël en de EU moeten praten met Hamas en zelfs officiële diplomatieke betrekkingen aangaan. Hamas is eigenlijk veel gematigder dan veelal wordt gedacht. Israël is erg militaristisch en houdt wel van oorlog, en Israëls harde militaire optreden werkt Palestijns extremisme in de hand. Israëls militaire optreden werkt daarom averechts, en biedt haar juist niet de veiligheid waarnaar zij zo hard naar op zoek is. De Gaza Oorlog is niet in de eerste plaats door legitieme militaire overwegingen ingegeven, zoals de jarenlange raketbeschietingen vanuit de Gazastrook en het verbreken van het bestand door Hamas, maar door oneigenlijke zaken zoals de verkiezingen en de wens om voor de onbevredigende afloop van de Libanon Oorlog in 2006 te compenseren (wat betreft dit bestand wordt met name het narratief van Hamas gegeven). In verschillende artikelen wordt de zogenaamd zo succesvolle, professionele en gewiekste *hasbara* van Israël gehegeld, waardoor Israël in staat zou zijn om alles wat krom is recht te praten. Doordat journalisten de Gazastrook niet in mochten zou Israël een monopolie op de informatievoorziening hebben, en dit uitbuiten door te zorgen voor goede 'press kits', telefoonnummers van slachtoffers van de Qassam raketten en voorlichters in alle talen.

Zonder aan de intenties van de NRC te twijfelen, heeft die focus op Israëls vermeende succesvolle en gewiekste *hasbara* een nare bijmaak, en sluit zij aan op het antisemitische thema van een oppermachtige Joodse lobby die achter de schermen ongehoord veel macht uitoefent op de media, financiële wereld en de politiek. Dergelijke zaken worden tegenwoordig geregeld in discussies op internet beweerd, ook op mainstream websites van bijvoorbeeld kranten. Het is uiteraard volkomen legitiem te beschrijven hoe beide partijen proberen mensen van hun gelijk te overtuigen, maar de toon was soms ronduit suggestief. Bovendien werd de propaganda van Hamas volkomen genegeerd, en juist deze eenzijdigheid is bedenkelijk. De krant zou wat dit betreft voorzichtiger moeten zijn en rekening moeten houden met de geschiedenis. Bovendien is het ietwat vreemd om Israël van een informatiemonopolie te beschuldigen terwijl de NRC zelf nota bene geen enkele reportage in Sderot of een andere Israëliëse plaats maakte, en veelvuldig gebruik maakte van Palestijnse bronnen. Guus Valk wist donders goed dat de beelden van het Palestijnse Ramatan TV en enkele andere Palestijnse media gigantisch in trek waren bij de media, Al Jazeera wel een correspondent in Gaza had, en bovendien in het internettijdperk een monopolie op informatie natuurlijk sowieso niet mogelijk is.

Journalistieke maatstaven

Ook wat betreft de Gaza Oorlog voldeed NRC Handelsblad niet aan de journalistieke maatstaven en aan haar eigen principes. Wederhoor en context ontbraken veelvuldig, er werd te weinig afstand bewaard van de materie, en feit en mening werden volstrekt onvoldoende gescheiden. Bovendien werden niet alle relevante bronnen geraadpleegd en niet de visie van alle relevante partijen (fair) weergegeven. Van haar eigen waarden als vrijheid en wantrouwen jegens ieder gezag of collectief, en diversiteit van meningen en ideeën, is niet veel terug te vinden in de berichtgeving. NRC liet één kant van het verhaal zien, belichtte slechts één helft van de foto. Daarmee heeft zij haar lezers onvoldoende geïnformeerd over de Gaza Oorlog, en hen niet de kans geboden zichzelf op grond van alle beschikbare informatie en tegenstrijdige claims, een beeld te vormen van deze episode in het Israëliësch-Palestijns conflict. Het conflict is niet goed te begrijpen zonder ook Israëls kant, beweegredenen en angsten te kennen en te begrijpen (en dan niet voornamelijk via de soms ronduit karikaturale beschrijvingen die Israëls critici hiervan gaven). Soms lijkt de krant haar lezers een mening echt te willen opdringen, zoals de constante nadruk op het zogenaamde pragmatisme van Hamas en extremisme van de nieuwe Israëliëse regering. Daarnaast heeft NRC door haar eenzijdige berichtgeving bijgedragen aan een anti-Israël klimaat en de toenemende polarisatie rond dit onderwerp in de samenleving.

Deze tendens zette zich voort in de berichtgeving over de nasleep van de oorlog en de vraag of en in hoeverre Israël en Hamas oorlogsmisdaden begingen, de Israëliëse verkiezingen en het beleid van de nieuwe regering. Israëliëse onderzoeken of reacties op beschuldigingen wat betreft oorlogsmisdaden in Gaza werden zeer beknopt en afstandelijk gegeven, terwijl de beschuldigingen zelf veel prominenter werden behandeld en deze ook als betrouwbaar werden neergezet.

De berichtgeving van NRC Handelsblad lijkt in een breder beeld te passen waarin er meer aandacht is voor het Palestijnse narratief dan voor Israël's kant. Van een kwaliteitskrant als NRC Handelsblad, die zegt 'de nuance te zoeken', mag verwacht worden dat zij zich niet laat leiden door trends maar slechts door het streven naar goede en evenwichtige berichtgeving.

Hostile media effect

Omdat het moeilijk is onderzoeken als deze op te stellen met criteria waar vriend en vijand het geheel over eens zijn, en die, ongeacht wie ze toepast, dezelfde resultaten zouden geven, worden ze vaak afgedaan als subjectief en meer zeggend over de makers dan over het medium. Betrokken personen zouden zelf subjectief tegen het conflict aankijken en daarom de media als ongebalanceerd zien, het *'hostile media effect'*. Het NOS Journaal en ook de ombudsman van de Volkskrant hebben expliciet gesteld in reactie op kritiek dat men te pro-Israël dan wel te pro-Palestijns zou zijn, dat als men van beide kanten dit verwijt krijgt, men blijkbaar wel goed zit.

Dat is een te makkelijke redenering. Bovendien is de gekleurdheid van de artikelen in NRC Handelsblad die uit dit onderzoek naar voren komt, zo sterk dat het resultaat nog steeds negatief zou uitvallen bij een mildere beoordeling van de artikelen. Zelfs als alle artikelen in de tabel (zie pagina 2) een kolom opgeschoven zouden worden (neutraal beoordeeld als licht pro-Israël en licht gekleurd ten voordele van de Palestijnen als neutraal, enz.), dan zou de uitkomst zijn dat de nieuwsberichten gemiddeld neutraal scoren, maar de achtergrondartikelen en opiniestukken zouden nog steeds voor 71 respectievelijk 76 procent gekleurd zijn ten voordele van de Palestijnen en/of ten nadele van Israël.

Drs. Ratna E. Pelle, Nijmegen
stichting W.A.A.R.
augustus 2009 / update februari 2010

==\\//==